

A telepata

Az interjút Szokol Pálmával 1988 vége felé vagy 89 elején vettem föl. Egy kultúrházi beszélgetést hallott velem, ott maradt a végén, hogy van egy története, amiről talán már lehet beszélni, sokáig ugyanis nem mert előhozakodni velem. Olyan meglepőnek tartottam, hogy behívtam a stúdióba, mondja el kamera előtt is. Az alábbi beszélgetés a 16 milliméteres filmre forgatott interjú írott változata.

– Telepátia? Vagy gondolatolvasás? Hogy derült ki az a különös képesség, amiről beszélni fog?

– A Palatinus büféjében vettem észre. Vaníliát nyaltam tölcseréből. Egy szemüveges fickó, egy ilyen negyvenes fecskés...

– Fecskés?

– Az, kékfecskés, tudod, ilyen oldalkötős fürdőnadrág, szóval ő is ugyanúgy nyalta a vaníliáját. Három vagy négy asztallal odébb ült, de kiszúrtam, hogy utánoz. Keresztbe raktam a lábam, ő is keresztbe rakta. Váltottam, hogy a másik legyen fölül, erre lábat cserélt ő is. Körbenyaltam a szám szélét így, ilyen lassan, ahogy kell, hát a fecskés is kitolta a nyelve hegyit. Gézának hívják, gondoltam, aztán meg azt, tuti, hogy orvos. Ebben a percben szólalt meg a hangosbemondó, hogy doktor Perc Gézát várják a hullámmedencénél. A fickó elvörösödött és elsomfordált. A fagyiját is otthagya.

– Megérzés?

– Franc tudja. Egy buszsofőrrel jártam akkoriban, amikor elmondtam, vett háromezerért totót, hogy töltsen ki. Háromhavi fizetése volt. Mondtam, hogy nem tudom, mi lesz a jövő héten, de csak erősködött. Aztán meg káromkodott kurvára, hogy négy meg öt meg hattalalatosai lettek, pedig...

– Pedig?

– ...pedig úgy látszott, mintha tudtam volna. Amikor bemondták a rádióba, már előre fújtam, hogy Dorogi Bányász – Bp. Honvéd 0:2, kettes, Vasas – Kinizsi 0:0, iksz...

RÉV JÚLIA (1947) riport- és dokumentumfilmek szerkesztője, rendezője.

– *Furcsa.*

– Nekem is, de aztán rájöttem, hogy ha másvalaki is tudja, akkor már könnyebb. Amikor a bemondó felolvasta, szóval, amikor már megvoltak az eredmények, csak azt kellett kitalálnom, hogy mit fog mondani...

– *Az ő tudatába kellett valahogy bejutnia?*

– Nem tudom, hogy van ez, de majdnem mindet eltaláltam. Nem csak azt, hogy egy, kettő, iksz, hanem az eredményt is. A sofőr persze őrjöngött, ott is hagytam, mert képtelen volt megérteni. Vagy csak rosszul magyaráztam... Na jó, lehet, hogy ő hagyott ott, az már mindegy... Akkoriban jöttem össze valakivel egy emhákás versenyen. Tudod, jelvénytörző szpartakiád. A Lőrinci Fonó pályája volt, a kislabdadobásnál dumálni kezdtünk, mert látszott, hogy neki is van száma...

– *Száma?*

– Ilyen hatjegyű tetkó, tudod, lágerszám. Látszott, mert mindenki trikóban volt. Szóba került a tábor, mondtam neki, hogy én tudtam, hogy hazajövök, hogy megérzek ilyen dolgokat, hogy előre látok. Elmondtam neki a Palatinus dokit meg a totót. Kérdezte, mire használom. Hát semmire. Akkor mondta, találkozzunk. Mondtam, jó, de azért félttem egy kicsit.

– *Miért félt?*

– Miért? Hát mert az ÁVH csapatában volt. Ávéhás vegyescsapat. De mind-egy, azért odamentem a Minyonba, ahova megbeszéltük, aztán inkább kiültünk a rakpartra, a Kossuth híd mellé. Azt akarta, hogy segítsek, de nagyon titkolózott. Nem szólhatok róla senkinek, mert az nem egy marxizmus, amit tudok, hivatalosan nincs ilyen, ő se hisz benne, de ha működik, akkor miért ne használnánk. A jó ügy érdekében.

– *Mi volt a jó ügy?*

– Mondom, végül is azért vagyok itt. Nemde bár?

– *Jó, nem szólok közbe.*

– Szóval a csaj egy ilyen nyomozóféle volt, egy ávéhás tiszt, vagy inkább csak egy irodista. Egy adminisztratív...

– *A nevére emlékszik?*

– Akkor sem tudtam. Az mondta, jobb, ha nem tudom. Egyszer ki kellett állítania egy portapapírt, arra is csak az volt írva, hogy R. J. t. z. A tézé, azt hiszem, törzsszászlós, az R. J. meg bármi lehet, Radó Judit, Rózsa Jolán, Révész ...

– *Szóval nem tudja. Lépjen tovább!*

– Te kérdezted. Mindegy, folytatom. Szóval a lépcsőn ültünk a Dunánál, 1953 volt, február vagy március, mindegy, rohadt hideg, de mégsem akart zárt helyen beszélni, ami, érted, be lehet poloskázva. Azzal kezdte, hogy a szabotázson, ahol van, kapott egy semmi kis ügyet, munkalassítás, maximum hat hónapot lehet kiosztani érte, de inkább csak egy fegyelmet. Azért neki adták, mert zöldfülű. Ő meg, épp mert ilyen kezdő, komolyan vette, és rájött, hogy nem csak szabotázsról van szó, sőt a szabotázás tök mellékes, hanem merénylet készül. Olyan halkán sutyorgott, hogy alig értettem. Rá kellett kérdeznem, hogy kicsoda

ellen. Hát a Rákosit fogják megölni, a Rákosi Mátyást. Na képzelheted, hogy én is olyan pofát vághattam erre, mint most te.

– *Én?*

– Ön? Jó, mondtad, hogy a filmben magázódjunk, bocs, de ha amúgy...

– *Mindegy, tegeződünk, folytasd!*

– Jó, kezdem újra, aztán használd, ahonnan tudod. Elmondtam, hogy jött valami névtelen levél, hogy egy vállalatnál lelassították a páternoszttert, ami ugyebár munkalassítás, a népgazdaság megkárosítása, ki volt számítva részletesen, hogy kettőszázhetven dolgozóra és háromszázvalahány munkanapra vonatkoztatva hány óra esik ki. Még azt is kikurkászta, mennyivel több influenzás van a felsőbb emeleteken, mert épp megjött a szokásos járvány, és azt hallotta a rádióban, hogy a szűk térben való összezártság, amilyen a páter...

– *A lényeget inkább!*

– Azt mondom. Kiszállt a csaj a helyszínre egy gyorsíróval, hogy rögzítsék a tényeket és kihallgassák, akiket ilyenkor kell. Kiderült, hogy az egész valami művészeti ügyből kifolyólag csinálták. A Rákosi Mátyás hatvanegyedik születésnapjára készültek vele. 61 életképet festettek, olyanokat, amiket a Rákosi életrajzból vettek, és ezek a képek lifteztek volna el a közönség előtt. Szép lassan fölfelé haladva. Olyanok, hogy Rákosi börtönben ül, meg találkozik Sztálinnal, meg harcol a Tanácsköztársaságban... Érted, és persze odahívták volna Rákosit, hogy fölköszöntsék vele. Na itt egy kicsit rizikós lett a dolog, mert hiába, hogy munkalassítás, de azt ugye mégse lehet mondani, hogy reakció, mert a cél ugyebár... Ráadásul elmagyarázták a nyomozónak, hogy a Szovjetunióban is vannak ilyen felvonós hudózsnyikok, úgy mondják, hogy örökmozgó művészet. Iszkusztvo lift nyeperprivnovo gyejsztvija.

– *Ezt is tudod?*

– Persze, mert érdekelni kezdett a dolog.

– *Mert te is...?*

– Csak amatőr, igazából műszaki rajzoló vagyok, de azért érdekel. A „haladó művészet” szemináriumon is volt egy előadás, Mikus tartotta, tudod, Mikus Sándor, aki a nagy Sztálin szobrot csinálta, amit később..., mindegy, ő mondta, hogy a Narkomzemben, mutattak neki is ilyet...

– *Miben?*

– Naródnij Komisszáriat Zemlejsztrojsztva. A Földművelési Minisztérium. A modern építészet példatárában is benne van, Suszev tervezte, aki a Lenin mauzóleumot is. Szóval ott, a Narkomzemben, jár több páternosztter és minden hónapban más művész állít ki bennük.

– *Visszatérnél a pestihez!*

– Hát az ávéház csaj először azt gondolta, hogy hagyja a fenébe az egészséget, mert még baja lesz belőle, hogy a Rákosit ünneplő elvtársakkal kezd kötözködni. De valami mégse hagyta nyugodni. Mért kellett három héttel a születésnap előtt lelassítani a páternoszttert? Hát, hogy gyakorolhassanak. Mit gyakorolnak? Hát az alagsorban az elemek cseréjét, mert ilyen kis csapágyas kocnikon tolták be

mindig az új zsánerképeket, amik majd elhaladnak a közönség előtt. Szóval mégis beleásta magát a dologba, beszélt a kitalálókkal, a vállalat téemkásával, aki a lassítást műszakilag megoldotta és persze kihallgatta a művész brigád tagjait, a festő fiút, egy Varjú nevű főiskolást, aki irányította őket.

- És?

- Arra jutott, hogy a lassítás az egy dolog, de itt biztonsági kockázattal is számolni kell. Mi van, gondolta, ha valaki elbújik a liftező panelek közt, mert persze megnézte azokat is, szóval elbújik és egyszerűen lelövi a páternoszter előtt ülő Rákosit, aztán simán továbbviszi a lift. Ez persze jócskán meghaladta egy olyan irodista hatáskörét, mint amilyen ő volt.

- És miért nem jelentette.

- Először talán azért, mert maga sem merete elhinni. Meg akart bizonyosodni, aztán meg, amikor elég sok bizonyítéka volt, már félni kezdett, mi lesz, ha rájönnek, hogy már korábban is tudta és saját szakállára kezdett kutakodni. Meg aztán ott voltam én is, akivel megosztotta a dolgot, hátha a telepátiával igazolom, amit képzelsz.

- És igazoltad?

- Igen, vagy nem tudom, inkább a bizonyítékok győztek meg.

- Mik voltak azok?

- Hát ott volt ugye a helyszín. Fölfelé mennek az életképek ilyen panelekre festve, úgy, hogy tényleg megbújhat köztük valaki egy puskával, aztán egy emelettel följebb átlép a lefelé jövőfülkébe. Azt még nem mondtam, hogy a lefelé menő liftajtó azon a szinten, ahol a közönség ül, el lett volna takarva egy ilyen lózungos tablóval, mert a lefelé, az ugye egy retrográd mozgás, ami nem passzol a szocialista... mindegy, szóval nem látszik, ha valaki ott a tabló mögött leliftezik. Csak a jelszavak, hogy „Éljen a...”

- A jelszavak most nem kellene.

- Nem is. Képzeld, a csaj azt is kitologatta, mert csinált gyufaskatulyákból egy ilyen makettsort, hogy ha abban a fülkében bújik el a puskás, amelyikben a legjobb takarás van, akkor egy emelettel följebb pont azzal a lefelé futó fülkével találkozik, amelyik a legüresebb, ahova a legkönnyebb beugrani. Szóval nagyon ki volt szaszterolva a dolog.

- És a puska?

- Azt is kiderítette. Volt egy srác, a Varjú barátja, akit kiraktak a főiskoláról, mert kulák, hát ez ápoló lett az állatkertben, a nagyragadozóknál, ahol biztonsági okból kellett legyen egy puska, amit hétfőnként kivittek a Marcibányi téri lőtérre gyakorolni, és persze a születésnap is hétfőn volt.

- Nem hiszem, hogy lőszerezni vihették.

- Nem is, de a csaj kiment a lőtérre, egy másikra, ami a főiskola katonai tanszékéhez tartozott, hogy megnézzék a lőlapokat. Az érdekelte, mennyire jól lőnek a diákok, de aztán ott is rájött valamire. A lőszert a lőlap alapján számolják el. Ahány lyuk a lőlapon, annyi töltény hiányozhat, vagy fordítva, ahány golyó fogy, annyi lyuk kell legyen a lapon. Ez világos. Aztán elment a kipakolásra,

az egy ilyen félév végi kiállítás, ahol értékelik a munkákat és a grafikusoknál pont bélyegtervek voltak kiállítva. Ötéves terv bélyegek. Nem ilyen picik, hanem fölnagyítva. Egy a tízes tervek. És körülötte a perforált bélyegszél, az is pont olyan lyukakból állt, mint... érted. Megtalálta a bőrlyukasztót is, amivel épp olyan lyukat lehet ütni a papíron, amelyet a puskagolyók ütnek. Minden, még az utcai káosz is be volt kalkulálva a merénylő kimenekítésébe.

- *Káosz?*

- Az. Rákosi születésnapja március kilenc. Előző nap, vagyis nyolcadikán lett volna a nőnap, de mivel az vasárnapra esett, a munkahelyeken hétfőn voltak a köszöntések. Virágcsokrokkal rakott teherautókra és oldalkocsis motorkeékpárookra lehetett számítani. Nyolcadikán zárt be a Múcsarnok nagy tárlata, a III. Magyar Képzőművészeti Kiállítás is, és hétfőn kellett megkezdeni a művek elszállítását, több mint félezer szoborral és festménnyel kellett volna elindulniuk a teherautóknak. Lehet, hogy önmagában egyik sem bizonyíték, de ha mindet együtt veszed...

- *És te? Mit várt tőled, ha ennyire tiszta volt a dolog?*

- Tényleg szinte mindent tudott, mindent, ami elég lett volna a lebuktatáshoz, de érezte, hogy kell itt még lenni valaminek. Azt hitte, a telepátia, vagy mindegy minek hívod, amit tudok, hogy az majd tovább segíti.

- *Hadd mondjam el a kamerának, illetve a nézőinknek, hogy a telepátia valami olyan képesség, amihez szükségtelenek az érzékszervek, amikor az illető, ebben az esetben ugyebár beszélgetőtársamról, Szokol Pálmáról van szó, valahogy érzékeli mások gondolatait. A tudósok véleménye megoszlik, mint minden rejtélyes jelenségnek, a telepátiának is vannak hívei és tagadói.*

- Azt tényleg érzékeltem, hogy mások is tudnak róla, akik ráadásul azt akarják, hogy történjen meg a dolog, legyen meg a merénylet, de ezek a mások nem Varjúék voltak, mert aztán láttam ezt a Varjút is, aki egy naiv fickó volt, egy izgága művész, aki rohant az öngyilkossága felé anélkül, hogy észrevette volna, mekkora balek.

- *De akkor kik voltak, akik azt akarták, hogy lelőjék Rákosit?*

- Hogy megtörténjen a merénylet, úgy mondtam, igaz? Mert ami még furcsa volt, hogy Rákosi, akit le akartak löni, nem is Rákosi volt.

- *Úgy érted, hogy...*

- ...igen, hogy a képzeletemben csak hasonlított rá, olyan volt, de valahogy... mégis más. Én az érzéseimet mondtam, az ávós csaj meg hozzátette a logikát, mert a telepátia mellé kellett egy kis logika is... és elkezdett összeállni a kép.

- *Akkor mondd!*

- Jó, de ne akassz meg. Sokszor végiggondoltam, most már nekem is tiszta. Szerintem neki már sokkal korábban az volt, talán már akkor is, amikor kivitt a rakpartra. Mondtam, mekkora szél volt? Egy hónapig köhögtem utána... mindegy... Azt hiszem csak azért kellett nekem, meg azért kellett ez az ízé, amit telepátiának hívsz, mert egyedül elviselhetetlen teher lehetett minderről tudni. És persze hallgatni róla. Hogy képből légy, meg képből legyenek a nézőid is, nem lehet megúszni egy kis fejtágítót.

– Jó, de ne húzd el...

– Röviden mondom. Gondolj csak bele, majdnem négy évvel vagyunk a Rajk-per után. A leleplezésük úgy-ahogy összerántott mindenkit, de a közös ijedelem, hogy egy kémbanda hálójába került az ország, kezd elfelejtődni. Olyat is hallani, hogy tán nem is voltak kémek. Világos, hogy szükség van egy még nagyobb durranásra, valami olyanra, ami a Rajk-pernél is jobban megmutatja, mekkora veszélyek leselkednek az országra, a munkásmozgalomra, a Pártra. De mi lehet ez?

– Például egy meghiúsított merénylet?

– Igen egy meghiúsított merénylet kapóra jönne, de jobb megoldás is van. Sokkal jobb! Ha nem hiúsul meg, ha valóban megtörténik, az az igazi!

– Ha Rákosit...?

– Hát nem érted? Nem Rákosit lövik le, hanem aki hasonlít rá!

– Egy hasonmás?

– Na végre! Ott a parton, ahogy beszélgettünk, elkezdett kirajzolódni a terv. Egyre pontosabban és egyre ijesztőbben. Le kell lőni a Rákosi dublőrét! Nyilvánosan kell lelőni, hogy sokan lássák, legyenek ott a filmesek, vegye föl a híradó, mutassák be a mozik. Aztán másnap, vagy harmadnap jöhet a Kútvolgyi közleménye, hogy kioperálták a golyót, hogy bíznak Rákosi hallatlanul erős szervezetében, legendás akaraterejében, hogy élet-halál közt lebeg, de már intézi az ország gondját-baját, hogy szeretettáviratokat kap a testvérpártoktól, hogy Kínában és Koreában virrasztanak érte, hogy Sztálin elküldi kedvenc doktorát és így tovább. Egy merényletet kitalálni, hihetően megtervezni, pontosan előkészíteni és hibátlanul végrehajtani, ahhoz hetek, hónapok precíz munkája kell, és akkor is becsúszhat valami gikszer. De gondolj bele, mi van akkor, ha az összes fázis szükségtelenné válik. Ha se tervezésre, se előkészítésre, se végrehajtásra nincs szükség, mert már minden ki lett találva. Ha már pontosan kitalálták mások, amikor az ötlet még meg sem fogant. Képzeld csak el, hogy ha a megálmodott merényletet egyszerűen behelyettesítik a páternosteresek merényletével. Ha sikerül, jó, de ha valami malőr közbejön, akkor sincs baj, mert nem az ávó blamáta magát, mert arra azért vigyáznak, nehogy kiszivároгjon valahogy, hogy mindent tudnak.

– Hadd foglaljam össze. Merénylet készül Rákosi ellen, a te irodistád, törzszászlóst mondtál, ugye, aki hivatalból kezdett nyomozni, rájön a tervre, aztán arra is, itt már a telepátiád is segített, hogy az államvédelem is tud a dologról, de meg sem próbálják meghiúsítani, csupán annyit tesznek, hogy Rákosi helyett egy hasonmásot készülnék beáldozni. A pártvezér dublőrét akarják a helyszínre küldeni, aki nyilván nem tud róla, hogy halálra van ítélve.

– Ja. Kábé ez a szitu.

– Természetesen az államvédelmi hatóság nem tudja, hogy a te irodistád is képen van, azt meg pláne nem...

– ... hogy én is? Istenem, dehogy! Arra gyorsan rájöttünk, hogy ha bármi módon közbelépünk, akkor azonnal levennének minket is a tábláról.

– *De ha nem csináltok semmit...*

– Az sem egy életbiztosítás. A merénylet után nyilván lesz egy nyomozás, na persze látszatnyomozás, amelyben firtatni fogják, miért nem volt hatékonyabb az én nyomozóm. Ha vallatni kezdik... ha hozzám is eljutnak...

– *Értem. Jókora csapdában voltatok. Hogy úsztátok meg?*

– Ha-ha. Kérdezd inkább úgy, ki oldotta meg a dolgot?

– *Oké, mondd, Pálma, ki oldotta meg a dolgot?*

– Hát Sztálin!

– *Sztálin!?*

– Ó! Igen! Személyesen!

– *Na erre kíváncsi vagyok!*

– Rákosi március 9-én született. Aznap, kilencedikén lett volna a születésnapja. A páternoszterezés. Sztálin viszont négy nappal korábban, 1953. március 5-én meghalt.

– *Ó-ó! Vagyis az ünnepség...*

– Az ünnepség olyannyira elmaradt, hogy a temetés épp aznap, Rákosi hatvanegyedik születésnapján volt. Ott törölgette a könnyeit a moszkvai ravatal mellett, fotósok fotózták, filmesek filmezték, szóba se jöhetett, hogy Pesten maradt hasonmását... most már érted, ugye!

– *Igen. Legfőljebb azt kéne elvarnod, hogy később...*

– Hogy miért nem volt valami retorzió a tervezett, noha meg nem történt merénylet miatt? Nem mondom, hogy nem féltem, hónapokig, évekig, voltaképp egész 56 októberéig azt vártam, mikor vesznek elő, de tudtommal a főiskolás gyerekek is megúszták.

– *És R. J.? A törzszászlósod?*

– A nyomozónő, még nálam is jobban félhetett, a Sztálint búcsúztató nagygyűlésen, a szobor előtti téren láttam utoljára, azt mondta, felejtsék el mindent, amiről köztünk szó esett és ne hogy keresni próbáljam, mert magamnak ártanék vele. Abból, ahogy megszorította a kezem, éreztem, nem fogjuk látni többet egymást. Azt hiszem..., remélem, disszidált... vagy ki tudja...

A Szokol Pálmával fölvetett beszélgetést lejátszottam Ághy Elemér történész professzornak, akitől arra vártam választ, hihetőnek tartja-e, hogy 1953-ban merénylet készült Rákosi ellen, valamint tud-e tervezett vagy megkísérelt merényletekről.

– A kérdés második felére könnyebb válaszolni, kezdjük is azzal, vagyis hogy volt-e valaha merénylet Rákosi ellen? Hát, ahogy vesszük. Olyan, amit az illetékesek merényletnek tartottak, olyan volt több is.

– *Merényletnek tartottak... sejtelmes fogalmazás, hogy értsük ezt?*

– Merényletnek vették azt is, ha egy róla készült festményt vagy szobrot megcsonkítottak, voltak ilyen nyilvános perek is. Valahol a kapuvári járásban például egy raktáros légpuskával kilőtte az üzemi konyha falán lógó Rákosi

fénykép szemét. Hat hónapot kapott, de csak azért, mert a tanúk szerint véletlenül sült el a...

- *Na jó, én igazibb merényletekre gondoltam.*

- Mondok olyat is, a kép elleni merénylettel csak a korabeli légkört akartam szemléltetni. Valamelyik nyáron, talán 47-ben Rákosi egyik testőre talált egy háborúból visszamaradt kézigránátot a Sváb-hegyen, azon a kerti úton, amelyik Rákosi Béla király úti hétvégi villájába vezetett. Azt képzelhette, aki odatette, hogy ha autóval rámennek, majd fölrobban. Amatőr akció volt, de az is lehet, hogy a testőrök találták ki, hogy a saját fontosságukat bizonyítsák. Később, egy lucskos őszi napon, az már 1949 vége felé volt, valahol Cinkotán összecúsúzott Rákosi autója egy mérnök kocsjával. Nem volt komoly karambol, nem sérült meg senki, a sárhányók behorpadtak, talán az egyik lámpa is összetört. A peches mérnököt ennek ellenére lefogták, szándékos merénylettel gyanúsították, Kistarcsára internálták, aztán a recski munkatáborba került.

- *Véletlen baleset volt?*

- Az. Annyira véletlen, hogy az illetőről hosszas kutakodással sem tudtak egy kirakatperre való anyagot összeszedni, pedig nagyon igyekeztek. Az olasz kommunisták főtitkára, Togliatti ellen, aki egyébként szovjet állampolgár is volt, az előző évben követtek el sikertelen merényletet. Sztálin is sokat példálózott vele, a kommunista vezetők pedig úgy érezték, előbbre léphetnek a számárletrán, úgy értem, a fontossági sorban, ha legalább egy meghíúsult merényletet ők is fel tudnak mutatni.

- *Hát ezzel a karambolla, Togliatti ide, Togliatti oda, nem nagyon lehetett dicsekedni.*

- *Aztán ott volt a Zöld-ügy. Biztos hallott róla.*

- *Zöld?*

- Az. Zöld Sándor, a belügyminiszter. Bírálták, hogy nem üldözi elég elszántan az ellenséget, ő meg személyes kihallgatást kért Rákositól. Nem tudni, mi történt négy szemközt, Zöld állítólag feldúlt volt, hazarohant és lelőtte az anyját, a feleségét, a kisfiát és a kislányát, aztán magával is végzett. Ha valóban így történt, akkor tényleg megijedhettek, mert egy ilyen dúvad akár Rákosit is lelőhette volna. Másnapról bevezették, hogy a politikai bizottság tagjait is megmotozzák, ha bemennek Rákosihoz.

- *Azt mondta, hogy ha tényleg így történt...*

- A családirtást nem látta senki, csak később, hogy jön ki a vér az ajtó alatt. El lett titkolva az egész, az újságban csak az volt, hogy Zöld önkritikát gyakorolt.

- *Elég speciális önkritika. Olyan merénylet, amivel elő lehetett volna hozakodni a nyilvánosság előtt is, olyan nem volt?*

- *Hát merénylet nem, legföljebb...*

- *...legföljebb?*

- *Legföljebb terv... A Zanáéké.*

- *Zanáéké?*

- *Hát ők. Összeesküvés Rákosi meggyilkolására, ez volt a fő vád. És mellesleg a demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezkedés.*

– *Ki volt az a Zana?*

– Zana Albert kiscserkész, aztán amikor 1948-ban feloszlatták a cserkészeket, a csapat tagjaiból megalakította a Kolhoz Deit, vagyis az Isten kolhoza társaságot, amiről úgy képzelte, hogy jobban illik a modern világhoz.

– *Isten kolhoza? Mit mondjak, jókora naivitásra vall.*

– Az igazi naivítás az volt, hogy a tagokat az ávósok közt toborozta.

– *Micsoda? Az ávósok közt toborzott?*

– Jól értette. Zana maga is ávós lett, a háború vége egy újpesti árvaházban érte, az ÁVH pedig előszeretettel válogatta ki hűségeseinek vélt embereit az ilyen intézetekből. Árvák, félárvák, átnevelő meg javítóintézeti gyerekek, koncentrációs táborok felszabadított rabjai, akikről azt gondolták, hogy hálásnak kell lenniük a kommunisták iránt. Az ön riportjában említett nyomozó is ugyebár...

– *Igen, a tetovált szám...*

– Besorozták őket katonának, aztán átvezényelték az ÁVH-hoz, sőt az ÁVH-n belül sem akárhova, egyenesen a pártórségbe. Az, hogy az újpesti árvaházat eredetileg a szalézi szerzetesrend üzemeltette, valahogy nem szúrt szemet, több ottani gyerekből is ávós lett, vagyis Zana Albert úgy érezhette, hogy a pártőrök közt otthon van. Vagy majdnem úgy.

– *A pártórség vigyázott a pártra?*

– Ők voltak, vagy nekik kellett volna lenniük a legmegbízhatóbbaknak. Két-százötvenen voltak, tisztí rangfokozat, kék egyenruha piros sapkaszalaggal, pirosávósoknak mondták őket, és persze szolgálati lőfegyver. Testőrként védték a Magyar Dolgozók Pártjának legfontosabb elvtársait: Rákosit, Gerőt, Révait, Farkas Mihályt.

– *A „négyesfogatot”?*

– Őket. Fegyverrel védték őket, vagyis ha valakiknek, akkor nekik tényleg lett volna módjuk és lett volna alkalmuk is végezni velük. Érthető tehát, hogy a pártórségen belüli szervezkedés gyanúját, mert a lefoglalt klerikális tartalmú nyomtatványokból erre következtettek, azonnal a vezetők elleni személyes támadással azonosították.

– *Vajon a szándékukban állt ilyen támadás, tényleg készültek egy Rákosi elleni terrormerényletre?*

– Az mindegy, hogy én mit gondolok, a többségük bevallotta. Zana is bevallotta, igaz, hogy erős fizikai kényszer hatása alatt vallotta be, ami azt jelentette...

– *Tudom, mit jelentett. Mi lett velük?*

– Többeket kivégeztek, köztük Zanát és Sándort,

– *Sándort?*

– Sándor István. Nyomdász és hittanár. Ő lett a fővádlott. Zana lelki atyja volt, ő szedte ki és nyomtatta az ÁVH-ban osztogatott röplapokat, amelyek ugye nem csak megbízható kezekbe kerültek. Szóval voltak halálos ítéletek és voltak súlyos büntetések. Összesen 125 év. Azt hiszem, nagy perre készültek, sajtónyilvánosra, de Sztálin halála után, a hirtelen megváltozott légkörben igyekeztek inkább gyorsan lezárni a függőben lévő ügyeket. Attól tartottak,

hogy az enyhülés miatt bagatell büntetések lesznek, vagy felmentések. Május végén titokban, zárt ajtók mögött rendezték meg a tárgyalást, olyan gyorsan, ahogy csak bírták, és két hét múlva megvoltak az akasztások is.

- *Tehát úgy tudja ön is, hogy Sztálin halála után megváltozott a légkör.*

- Kétségtelen, elkezdődött valami, de ami a riportban elhangzott, hogy egy tervezett majd elmaradt merénylet nyomán semmi felelősségre vonás ne legyen, elég nehezen képzelhető el, hacsak...

- *Hacsak?*

- Hacsak nem arra számítottak, hogy később, mondjuk, egy évvel később mégis megtörténik a merénylet. Ha így okoskodunk, akkor viszont alig hihető, hogy a dolgot oly pontosan átlátó nyomozónő kerekelt elő. Hogy disszidált. Valószínűbb, hogy eltették láb alól. Természetesen titokban, hogy semmi nyom ne maradjon utána.

- *Köszönöm, professzor úr! Az elmondottakból úgy értem, hogy igazi, klasszikus merénylet nem volt Rákosi ellen. De vajon számított-e merényletre? Vagy félt-e tőle?*

- Úgy érti, hogy ő személyesen? Nem tudom, tényleg félt-e, ha beszélt róla, csak annyit mondott, a pártot és a dolgozó népet érné veszteség, ha őt baj érné. Úgy mondta, pótolhatatlan veszteség. Látványosan vigyáztak rá, amit nem csak a félelemmel magyaráznék, a fontosságát is ezzel akarták demonstrálni. A munkahelyére vezető útvonalat váltogatták, sőt a rendszámot is cseréltették a vászon- tetős Horchon, talán a páncélozott Cadillacjén is, aminek persze nem volt sok értelme, mert nem nagyon volt hasonló autó Pesten. Ha Aligánál beúszott a Balatonba, egy testőr ladikkal kísérte, a másik meg, egy Boda nevű, aki tudott úszni, mellette tempózott. Nem tudom, igaz-e, de többektől hallottam, hogy minden asztallap alá szerelve volt egy titkos jeladó a biztonságiaknak, a fiókokban meg töltött pisztolyok. Egyszer valami újságíróval egyedül maradt, az benyúlt a farzsebébe a cigarettatárcájáért, de Rákosi gyorsabb volt, előkapta a pisztolyát. Állítólag mindig volt egy kis pisztoly a nadrágzsebében is. Aztán a villa alatt az atomóvóhely, az örök, akik előkóstolók is voltak, az orvosok folyamatos készültsége, a motozások ...

- *Értem. A látványos védelem dacára elképzelhetőnek tartja, hogy valakik – és most szeretnék visszatérni a képzős fiúkra meg a páternoszter projektre – szóval hihetőnek tartja, hogy mégis megkísérik megölni.*

- Hogy megpróbálják, hogy kitaláljanak egy tervet, az természetesen elképzelhető. Az már nehezebben hihető, hogy sikerrel járjanak. Ha előbb nem, az előző napi bejárásán, mert minden ismeretlen helyszínt, ahol Rákosi megjelent, ellenőriztek előzőleg, szóval az előző napi bejárásán az államvédelem közbelépett volna és leállította volna a dolgot. Ártatlanabbnak tűnő eseményeket is stornóztak biztonsági kockázatra hivatkozva.

- *És mi a véleménye arról, hogy úgy mondjam, rácsatlakoztak volna a merénylet tervére, hogy beáldozták volna a dublőrt?*

- Agyafúrt dolog. A kiötlőknek eszébe juthatott Káplán Fanni. Tudja, ki volt? Vagy inkább Fanni Kaplan?

– *Mintha hallottam volna... A Lenin elleni merénylet?*

– Az! A dolog nem sült el rosszul. Legalábbis bolsevik szempontból nem. Lenin túlélte a támadást, a népszerűsége pedig hihetetlenül megugrott. Legendák születtek a sebezhetetlenségéről, ami a kultuszának az alapja lett. Tényleg meglepő, hogy felépült, pedig Kaplan háromszor is eltalálta, ráadásul arzénba mártott golyókkal találta el, hogy ha nem lennének halálosak a lövések, akkor is megölje a mérgezés. De valamivel nem számolt, vagy nem számoltak, akik Fannit rábírták a dologra, mert naivitás azt hinni, hogy a félvak, paranoiás roncs magányos merénylet volt, nem számoltak azzal, hogy Lenin akkor már immunis volt az arzénra, mert a vérbaját épp arzénes injekciókkal kezelték. A Kaplan merénylet nem csak az ávón volt tananyag, a pártpropagandisták szemináriumain is, Rákosi meg pláne ismerte, hiszen épp ott volt Szovjet-Oroszországban, szóval közvetlenül is átélhette, hogy indul be a kultusz-gép. Na persze esze ágában se volt golyót kapni a vállába meg az állába, a terrorhölgy ezekbe lőtt, sőt sehova se akart golyót kapni, azt viszont nem nagyon bánta volna, ha a dublörje belesétál egybe. Sőt! Kifejezetten kíváncsúnak tartotta volna, legalábbis úgy képzelem. Ahhoz, hogy értsük, tisztában kell lenni az ország helyzetével. 1953 elején már nyilvánvaló volt, hogy komoly válság van. Az előző évi aszály miatt élelmiszerhiány volt, az eltúlzott iparosítás visszaütött, a letartóztatások munkaerőhiányt, az importkiesések nyersanyaghiányt eredményeztek, a nagy dérral beharangozott tervek legfőljebb papíron teljesültek. A három nagy pesti presztízsbereházás összeomlani látszott. A metróépítés elakadt, csak idő kérdése volt, mikor jelentik be, hogy leállítják. A budai vár rekonstrukcióját, oda költözött volna Rákosi, elnapolták. A Népstadion nem készült el határidőre s már látszott, csak torzó lesz, amikor átadják. Az életszínvonal látványosan csökkent, holott előtte sem állt valami magasán. A belső elégedetlenséget ugyan sikerült elnyomni, egyre több kritika érkezett viszont Moszkvából. Célozhattak rá, hogy meg kéne osztani a hatalmat, ami Rákosi esetében azt jelentette, hogy a miniszterelnöki, vagy a párttitkári funkciót el kéne engednie. Ráadásul elkezdtek zsidózni is. Aztán 52 decemberében kivégezték Slánskýt.

– *Slánskýt?*

– Ót. Rudolf Slánskýt, a csehszlovákok Rákosisját. Moszkovita pártfőtitkár, elkötelezett sztálinista, ráadásul ő is zsidó. Gazdaságszervezési hibákkal kezdődött a koncepció vádirat, csoda-e, ha Rákosi pánikolni kezd és megpróbál kiszelni valami látványos mentőakciót? A riportban megszólaló hölgy...

– *Szokol Pálma.*

– Igen, Pálma asszony a maga módján jó helyzetjelentést adott. Az országot a negyvenes évek végén, az ötvenesek elején úgy-ahogy összetartotta a félelem, de a trockista hazaárulók, az imperialista ügynökök, a titóista nemtudomkik elleni fellépés, ami a Rajk-banda felszámolásával ért csúcsra, kezd elfelejtődni. Olyat is hallani, hogy áratlanul végezték ki őket. Világos, hogy szükség van egy még durvább traumára, egy olyan eseményre, ami a Rajk-ernél is jobban megmutatja, mekkora veszélyeknek van kitéve az ország. Kell valami,

ami megteremti újra az összefogást, az egységet, hogy a kétkedők észbe kapjanak és a bizonytalanok hite megerősödjön a szocializmusban. De mi lehet egy ilyen esemény? Egy újabb kémbanda leleplezése már nem szólhat akkorát, bárki lenne is a feje. Rajkhoz mérhető potentátot amúgy se lehetne találni. Kádárt ugyan lefogatta Rákosi, aztán idővel Péter Gábort is, de hol van egy Kádár, pláne egy Péter Gábor Rajktól. Félni ugyan lehet tőlük, jobb helyen vannak a magánzárkában, mintha szabadon lennének, de sosem lehetne velük akkora pánikot csapni, mint a Rajk-bandával lehetett. Kádár egy unalmas figura, Pétert meg mindenki utálja. Ha Rákosi fölakasztatná őket, a dolgozó nép, legföljebb megvonná a vállát. De nem akasztatja, dehogyan akasztatja. Még azt sem tudja, mi legyen ellenük a vád, csak azt tudja, hogy ha a Rajkék bűnösségébe vetett hit meginogna, ha valaki Moszkvából elkezdene firtatni az ítéletek jogosságát, akkor Kádár és Péter nyakába varrható az ügy. Értékes foglyok, el is rendeli, hogy ha a küblire ülnek, akkor se vegyék le róluk a bilincset. A nagy durranáshoz azonban valami egészen más kell.

– *Például?*

– Moszkvára kell figyelni! Mint mindenben, ebben is. Az oroszok pont ekkoriban találták ki az orvospert, azt, hogy a zsidó orvosok a kommunista vezetők megölésére készültek, de az éber KGB az utolsó pillanatban leleplezte őket, és így megmentette magát a generalisszimust is. Hogy a nagy Sztálin életveszélyben van, annak itt Magyarországon a Rákosi életveszélyben hír felel meg. De az ijesztgetés már kevés, konkrétum kell, egy megghiúsult merénylet se rossz, de egy sikeres merénylettel semmi sem ér föl.

– *Vagyis professzor úr hihetőnek tartja a merénylet tervét?*

– Nézze, történészként, ráadásul úgy, hogy csak egyetlen interjúra támaszkodhatom, nem foglalhatok állást. De arra alkalmasnak tartom a leforgatott anyagot, hogy felvetései, valamint a benne bizonyítékként emlegetett tények alapján további kutatások kezdődjenek.